

قرارداد اجتماعی

اثر: ژان ژاک روسو

ترجمه: سعید حبیبی

ویراسته: فریبا چوب ریزان

سرشناسه	روسو، ژان ژاک ۱۷۷۸-۱۷۱۲ م	Rousseau, Jean Jacques
شناسه افزوده	حیبی، سعید، ۱۳۶۲- مترجم	
شناسه افزوده	چوب ریزان، فریبا، ویراستار	
عنوان دیگر	داد اجتماعی : درباره اصول حقوق سیاسی و منشاء عدم تساوی بین مردم.	
هنوان و نام‌پدید آور	قرار دادهای اجتماعی در باره اصول حقوق سیاسی و منشاء عدم تساوی حقوق انسان ها/ اثر ژان ژاک روسو: ترجمه سعید حیبی: ویراستار فریبا چوب ریزان.	
مشخصات ظاهری	۳۸۳ص.	
مشخصات نشر	تهران: ابر سفید، ۱۳۹۰	
موضوع	قرارداد اجتماعی	
وضعیت فهرست نویسی	فیبیا	
یادداشت	عنوان اصلی: Du Contrat Social	
یادداشت	کتاب حاضر از متن انگلیسی تحت عنوان "social contract" به فارسی ترجمه شده است.	
یادداشت	کتاب حاضر قبلاً تحت عنوان "قرار داد اجتماعی: درباره اصول حقوق سیاسی و منشاء تساوی بین مردم" با ترجمه عنایت اله شکیباور توسط نشر فرخی دو سال ۱۳۴۴ منتشر شده است.	
رده بندی کنگره	۱۷۹، ۱۹۳۶ ق ۴، ۱۳۹۰	
رده بندی دیویی	۳۲۰/۵	
شماره کتابشناسی ملی	۲۵۵۲۸۳۶	

قرارداد اجتماعی

اثر: ژان ژاک روسو

ترجمه: سعید حیبی

ویراسته: فریبا چوب ریزان

ناشر: ابر سفید

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۵۴۵-۷-۶

قیمت: ۸۵۰۰ تومان

مرکز پخش: تهران، خیابان انقلاب، خ وحید نظری، بین ۱۲ فروردین و فخررازی، پلاک ۸۵

تلفن: ۶۶۴۹۱۷۴۷-۶۶۴۹۰۶۱۶ فاکس: ۶۶۴۸۷۲۱۹

فهرست مطالب

پیشگفتار	۱۱
قرارداد اجتماعی در یک نگاه	۱۱
مقدمه	۱۵
کتاب اول (قرارداد اجتماعی) درباره‌ی اصول حقوق سیاسی	۱۹
قرارداد اجتماعی	۲۱
موضوع کتاب اول	۲۲
جوامع ابتدایی	۲۳
حقوق قوی‌تر یا اعمال زور	۲۶
اسارت و بندگی	۲۸
سرچشمه قرار دادها	۳۵
قرار دادهای اجتماعی	۳۶
هیئت حاکمه	۳۹
زندگی اجتماعی	۴۱
مالک حقیقی	۴۲
کتاب دوم (حکومت)	۴۷
اراده‌ی عمومی	۴۹
حاکمیت غیر قابل تقسیم	۵۰

۵۲	اراده‌ی عمومی و اشتباه
۵۴	حدود قدرت هیئت حاکمه
۵۸	حق مرگ و زندگی
۶۱	قانون
۶۴	قانونگذاری
۷۰	ملت
۷۴	وسعت یک کشور
۷۷	وسعت و جمعیت کشور
۸۱	سیستم های قانونگذاری
۸۴	انواع قوانین
۸۷	کتاب سوم (انواع حکومت)
۸۹	انواع حکومت
۸۹	حکومت از نظر کلی
۹۳	اصول حکومت های مختلف
۹۶	انواع حکومت
۹۸	حکومت دموکراسی
۱۰۰	حکومت اشرافی
۱۰۳	حکومت سلطنتی
۱۱۲	حکومت های مختلف

۱۱۳	حکومت مناسب برای هر کشور
۱۲۱	علائم حکومت خوب
۱۲۳	فساد حکومت‌ها
۱۲۶	مرگ هیئت سیاسی
۱۲۸	حفظ قدرت هیئت حاکمه
۱۳۰	دنیاهای گفتار (اجتماعات ملت)
۱۳۳	دنیاهای گفتار (نقش حاکمان در اجتماعات)
۱۳۴	وکلا یا نمایندگان ملت
۱۴۰	تشکیل حکومت قرار داد نیست
۱۴۲	تاسیس حکومت
۱۴۳	راه جلوگیری از فساد دولت
۱۴۷	کتاب چهارم (اراده‌ی عمومی غیر قابل زوال)
۱۴۹	اراده‌ی عمومی غیز قابل زوال
۱۵۲	حق رای
۱۵۶	انتخابات
۱۶۰	مجامع ملی رم
۱۷۵	تربیان ها
۱۷۷	دیکتاتوری
۱۸۱	سانسور

۱۸۴	کیش یا مذهب مدنی
۲۰۰	نتیجه
۲۰۱	منشاء عدم تساوی حقوق بین مردم از کجاست؟
۲۰۲	آیا منشاء عدم تساوی حقوق بین مردم بر اساس قانون طبیعت است؟
۲۰۴	خطاب به ریاست جمهوری ژنو
۲۱۵	مقدمه
۲۱۵	انسان کیست، و این موجود عجیب، آزادی را از کجا آورده است؟
۲۲۱	خطابه‌ی اول
۲۲۷	بخش اول (انسان طبیعی)
۲۲۹	انسان طبیعی
۲۷۱	بخش دوم (اجتماعات انسانی)
۲۷۳	زندگی اجتماعی
۳۲۱	یادداشت‌ها
۳۲۱	بحث اول: حکومت‌ها
۳۲۲	بحث دوم: انسان
۳۲۶	بحث سوم: انسان‌های ما قبل تاریخ
۳۲۹	بحث چهارم: زندگی انسان
۳۳۸	بحث پنجم: نژادهای انسانی
۳۴۶	بحث شش: خود خراهی

بحث هفتم: اصلاح نژاد ۳۴۷

رساله‌ی دوم: (تاثیر علوم و صنایع) ۳۵۱

شهرت یعنی چه؟ ۳۵۱

مقدمه ۳۵۲

بخش اول: (علم و فلسفه) ۳۵۳

بخش دوم: (علم و فضائل اخلاقی) ۳۶۸

www.ketab.ir

پیشگفتار

قرارداد اجتماعی در یک نگاه

«قرارداد اجتماعی» یا اصول حقوق سیاسی اثر فیلسوف و نویسنده‌ی فرانسوی ژان ژاک روسو است. روسو که در ژنو متولد شده بود، همراه با «مونتسکیو»^۱، «ولتر»^۲ و «دیدرو»^۳ چهار رکن انقلاب فرانسه را تشکیل می‌دادند.

قرارداد اجتماعی قسمتی از شاهکار عظیم ناتمامی به نام «تشکیلات سیاسی» است که روسو نوزده سال قبل از تدوین این کتاب، آن را تنظیم کرده بود. روسو در این کتاب، بر خلاف «روح القوانين» که

۱ - «شارل دو مونتسکیو» (۱۶۸۹ - ۱۷۵۵) از نظریه پردازان فرانسوی است. مونتسکیو تحت تأثیر نظام دموکراسی یونان باستان قرار داشت و به تفکیک قوا معتقد بود. کتاب معروف او «روح القوانين» نام دارد.

۲ - «فرانسوا ماری آرونه» که بعدها نام ولتر را بر خود نهاد. (۱۶۹۴ - ۱۷۷۸) فیلسوف و شاعر فرانسوی است.

۳ - «دنی دیدرو» (۱۷۸۴ - ۱۷۱۳) از فیلسوفان بزرگ فرانسوی است.

حاصل تحقیقات وسیع تاریخی متسکیو می‌باشد، عقاید شخصی خود را مطرح می‌کند او افکار و اعتقادات خود را مقدم بر چیزهای دیگر می‌داند، و معتقد است که یک جامعه‌ی سالم و انسانی بر اساس قرارداد به وجود می‌آید. به عبارت دیگر اعتقادات متسکیو بر پایه‌ی تحقیقات علمی استوار است اما اصول روسو (که قسمت‌هایی از آن خارج از تأثیرات زمان و مکان بنا شده) فرضی و تئوری است. روسو در هر جا که مثالی از حکومت می‌زند از حکومت شهر کوچک خود ژنو نام می‌برد و عقیده‌ی «حاکمیت ملت» را نیز از افکار هم کیشان خود یعنی پروتستان‌ها می‌گیرد.

البته معاصران روسو توجه چندانی به این کتاب نداشتند و حتی خود روسو هم این اصول را غیر قابل اجرا می‌دانست. اما این کتاب کوچک، پس از بیست و هفت سال مورد توجه انقلابیون فرانسه قرار گرفت و به آنان در پیشبرد انقلاب و ایجاد تحولی بزرگ در فرانسه کمک بسیاری نمود.

روسو در این کتاب انواع حکومت‌های جوامع اروپایی آن دوره را مردود و غیرانسانی می‌داند، و اصول دموکراسی خود را برای سعادت جوامع بشری لازم و مفید می‌خواند. او در حالی که برای انسان آزادی و اختیار قائل است، آدمی را موجودی لایق و شایسته برای برخورداری از یک زندگی خوب می‌داند، هم چنین دست‌آوردهای بشری را که باعث اسارت و بندگی او شده، محکوم می‌کند. وی معتقد بود آزادی را طبیعت به انسان بخشیده اما اصول حاکم بر تمدن‌ها آزادی را از او سلب نموده است.

روسو در رساله‌ی دیگری به نام «منشاء عدم تساوی بین مردم» اصرار می‌ورزد که تمدن‌های امروز، انسان آزاد را به شکل حیوانی

درنده درآورده است و باید این حکومت‌های غیرانسانی و ازگون شود تا دوباره انسان به حالت طبیعی برگردد و آزادی خود را به دست آورد.

در این کتاب شیوه‌های «حکومت مطلقه» محکوم شده است؛ یعنی حکومتی که در آن پادشاه یا فرمانروا صاحب اختیار جان، مال و وجدان عمومی افراد جامعه است، و هیچ قانونی نمی‌تواند این اختیارات را از او سلب کند. روسو اصول و نظریات خاصی را مطرح می‌کند و شیوه‌های «حکومت دموکراتیک» را بیان می‌کند، که اگر هر ملتی آن را به کار بیند و مردم در امور کشور خود دخالت کنند، قدرت جباران و زورگویان را محدود می‌کنند و می‌توانند به آزادی طبیعی و برابری اجتماعی برسند.

روسو معتقد به حقوق افراد جامعه است، او با بیان یک سلسله تئوری‌ها می‌خواهد حکومتی بسازد که افراد در امور کشور دخالت داشته باشند و آزادی‌های فردی و اجتماعی ملت از بین نرود.

این کتاب با وجود تناقضاتی که دارد، اما حاکی از افکار بلند مرتبه و احساسات انسان دوستانه‌ی روسو است. او تمام افراد جامعه را به همکاری و هم‌زیستی با یکدیگر دعوت می‌کند. اگر این تئوری‌ها با نتایج تحقیقات علمی همراه شود، می‌تواند مشکلات بسیاری از جامعه‌ی بشری را حل کند. لذا این کتاب یکی از شاهکارهای فلسفی و اجتماعی محسوب می‌شود.

روسو در رساله‌ی دوم خود، تفسیری جدید بر کتاب قرارداد اجتماعی دارد و اصول مالکیت را مانع آزادی می‌داند و بیان می‌کند؛ اگر جنبه‌های افراط کنار برود، قراردادهای اجتماعی که او پیشنهاد می‌کند، برای تشکیل و تحکیم یک حکومت دموکراسی مفید خواهد بود.

روسو به دلیل برخورداری از افکار آزادی خواهانه از مردم دوری می کرد و نمی خواست تماسی با اجتماع داشته باشد. او حتی از دوستان خود کناره گرفت و در اواخر عمر در حالی که از همه گریزان بود و در افکار و آرزوهای خود سیر می کرد، در تنهایی از دنیا رفت. او افکار و عقایدش را در کتاب «امیل» و در رساله‌ی «دیالوگ» بیان کرده است که در نوع خود حاوی نکته‌ها و گفتارهای قاطع و ارزنده‌ای می باشد و مسائلی بسیار زیبا و بی نظیر برای تربیت کودکان مطرح می کند.

روی هم رفته می توان گفت روسو یکی از فلاسفه و دانشمندان بزرگ اجتماعی است که با بیان افکار و عقاید خود توانسته تحولات بسیاری در اوضاع اجتماعی آینده‌ی بشری به وجود آورد.

کتاب‌های «امیل»، «قرارداد اجتماعی» و رساله‌ی «منشاء عدم تساوی بین مردم» هر سه از شاهکارهای بی نظیری در زمینه‌ی علوم اجتماعی و تربیتی محسوب می شود.

مقدمه

ژان ژاک روسو، در سال ۱۷۱۲ میلادی در شهر «ژنو» متولد شد. مادرش را در کودکی او دست داد، برای مدتی عمه‌هایش از او پرستاری کردند. پدرش یک ساعت ساز عادی بود که به مطالعه‌ی رمان بسیار علاقمند بود و برای ژان نیز رمان می‌خواند و او را سرگرم می‌کرد. در سن ده سالگی، مدتی با عموی پروتستان و زن عموی بسیار مذهبی خود زندگی کرد، سپس او را جهت تعلیم به کشیش پروتستانی به نام «لامبرسیه» سپردند. روسو تقریباً دو سال با این کشیش زندگی کرد و در این دوران عشق به طبیعت در وجودش ظاهر شد.

زندگی دوران کودکی و نوجوانی روسو با سختی و مشکلات فراوانی همراه بود. لذا این مشکلات بر روحیه‌ی او تأثیر بسیاری گذاشت. چنانچه فردی منزوی و زود رنج شده بود، دوست داشت معایب اخلاقی مردم را بازگو کند، به موسیقی علاقه‌ی بسیار داشت و امرار معاش او معمولاً از همین راه بود. روسو تشنه‌ی آزادی و دشمن قیود بود. او شاهکارهای خود را در کمتر از سیزده سال نوشته است. در سال (۱۷۵۹) رمانی تحت عنوان «ژولی یا الوئیز» را نوشت. سپس کتاب «امیل» و «قرارداد اجتماعی» را نوشت و در سال (۱۷۶۲) منتشر نمود. کتاب امیل او با مخالفت‌های گسترده‌ای در فرانسه، هلند، ژنو، برن و اعتراض دانشگاه سوربن روبرو شد. خشم مردم باعث فرار روسو به

انگلستان شد. کتاب «اعترافات» حدوداً سال‌های (۱۷۶۱ تا ۱۷۶۵) نوشته شد ولی در سال (۱۸۸۸) بعد از مرگش منتشر شد. آثار دیگر روسو عبارتند از: «بحثی پیرامون موسیقی» (۱۷۴۳)، رساله‌ی «علم و هنر» (۱۷۵۰)، «غیب گوی روستا» سال (۱۷۵۲)، «نارسیس با عاشق خود» سال (۱۷۵۲)، رساله‌ی «درباره‌ی منشأ عدم تساوی بین مردم» (۱۷۵۵)، «نامه‌ای به دکتر دالامبر» (۱۷۵۸)، «نامه‌های اخلاقی» (۷۵۸)، «نامه‌هایی از کوهستان» (۱۷۶۴) و «رؤیاهای گردشگر تنها» (نامتام).

او در سال (۱۷۷۸) در منزل یکی از دوستان خود به نام «مارکی دو ژیراردن» زندگی را بدرود گفت. روسو معتقد بود، طبیعت انسان را خوب خلق کرده، ولی جامعه او را شریر تربیت نموده است. در زندگی طبیعی انسان خوب است و ممکن نیست بد باشد، زیرا هنوز نه اخلاق و نه قانونی هست که با آن خوب و بد را تمیز دهد. در طبیعت عدم تساوی هست ولی هیچ کس را از تسکین شهوات خود منع نمی‌کند و کسی را از کار کردن جهت رفع نیازهایش معاف نمی‌کند.

به اعتقاد او انسان طبیعی، خود اوست. جامعه و تمدن، انسان طبیعی را از بین برده است. اما در روسو آثار طبیعت به کلی محو نشده است.

به اعتقاد بسیاری از روشنفکران، روسو یکی از پیش قراولان انقلاب فرانسه می‌باشد. او مرد بزرگی بود که وقوع انقلاب را در فرانسه تجسم می‌کرد. افکار و اندیشه‌هایش تاثیر بسیاری در تمدن و حکومت‌های غرب داشته است. عقاید سیاسی روسو در کشور «آلمان» بیشتر از هر جای دیگر محسوس است.

تألیفات روسو در «کانت» تأثیر زیادی داشت. کانت خود این مسئله را بیان می‌کند. من کنجکاوی خود را صرف مطالعه در علوم صرفاً نظری نموده بودم. او به من یاد داد که باید منظور هر تألیف فلسفی نشان دادن حقوق بشر و استرداد آن باشد.

تفسیرهای متعدد و گاه متناقضی از اندیشه‌های روسو وجود دارد، برخی او را در زمره روشنگران قرار می‌دهند و برخی دیگر منتقد روشنگری. روسو فرزند عصر روشنگری بود و بی‌شک مهم‌ترین عناصر تفکر این دوره در اندیشه او نمایان است. با وجود این، به مخالفت با برخی از مشخصه‌های روشنگری برخاست.

او در عصری که خرد به عنوان تنها راهنمای انسان مطرح بود، به مبارزه با خردگرایی پرداخت. دغدغه اصلی وی انسان است، اما انسانی که آزاد است و این آزادی از دارایی‌های او محسوب می‌شود.

از این جهت روسو در مقابل تمامی متفکران خردگرای عصر روشنگری قرار می‌گیرد. در نظر وی، محتوای این فرهنگ، سرچشمه‌های آغازین و وضع کنونی آن، همگی بی‌تردید گواه این هستند که این فرهنگ، صرفاً بر شهوت، قدرت و جاه‌طلبی بنا شده و فاقد هرگونه انگیزه اخلاقی است.

روسو از پیشرفت علم و هنر که سبب اصلاح و تعالی بشر می‌شود، انتقاد می‌کند. برای نجات و رهایی از این تباهی، به مهم‌ترین بخش نظریاتش که شرح وضع طبیعی و چگونگی انتقال از وضع طبیعی به جامعه مدنی است، می‌پردازد و تنها راه رستگاری انسان را پاکدلی و پیروی از احساسات والا می‌داند.

او به دعوت «دیدرو» مدتی با نویسندگان واژه‌نامه عمومی همکاری می‌کرد، و مقالاتی درباره‌ی موسیقی نوشته بود. هم چنین مدتی نیز به

حلقه دوستان «هلباخ» راه یافت و هم نشین نمایندگان جنبش روشنگری شده بود، سرانجام دریافت که نمی‌تواند همساز و هم آوای آنان باشد، پس به تنهایی خود روی آورد و به راه خاص خود رفت.

آن چه مسلم است، کتاب گرانسنگ «قرارداد اجتماعی» اثر ژان ژاک روسو، با گذشت بیش از دویست و پنجاه سال که از تألیف آن می‌گذرد، امروزه هم چنان کتاب بالینی بسیاری از حوزه‌های اجتماعی، سیاسی و حقوقی است. گذر زمان نه تنها گرد فراموشی بر آن نشانده، بلکه بسیاری از آموزه‌های آن بکر و تازه می‌نماید.

مجموعه‌ی حاضر ویرایشی جدید به زبان بسیار ساده از ترجمه‌ی این کتاب می‌باشد که همراه پانوشته‌های مناسب و مفیدی به همت «انتشارات ابرسفید» چاپ و به زیور طبع آراسته شده است.

الحمد لله أولاً و آخراً

فریبا چوب ریزان

تهران شهریور ۱۳۹۰